

Innspill til strategi for å styrke motstandskraften mot desinformasjon

Nedenfor følger et administrativt innspill fra fylkesbiblioteksjefene i Nordland, Innlandet Rogaland, Agder, Vestfold, Telemark, Akershus, Buskerud og Østfold og Oslo

Anita Munch Kulset, fylkesbiblioteksjef Nordland

Tone Nyseter, fylkesbiblioteksjef Innlandet

Britt Ellingsdalen, fylkesbiblioteksjef Rogaland

Nina Stenbro, fylkesbiblioteksjef Agder

Silje Eggum, fylkesbiblioteksjef Vestfold

Mari Honningdal, konstituert fylkesbiblioteksjef Telemark

Heidi Hovemoen, fylkesbiblioteksjef Akershus, Buskerud og Østfold

Merete Lie, biblioteksjef Deichman

Bibliotekene kan spille en avgjørende rolle i arbeidet med å styrke den kritiske medieforståelsen i befolkningen. De kommunale folkebibliotekene, skolebibliotekene i videregående skole og bibliotekene i UH-sektoren er en eksisterende demokratisk infrastruktur med høy tillit. Om lag halvparten av befolkningen bruker sitt lokale folkebibliotek. Bibliotekene er lokale møteplasser på tvers av alder og sosial tilhørighet, med folkeopplysning og kunnskapsformidling som sitt mandat.

Bibliotekene driver allerede med en rekke aktiviteter og tilbud som styrker kildebevisstheten i befolkningen. Kildekritikk inngår i datahjelp/digihjelp til voksne innbyggere med svak digital kompetanse, og i klassebesøk for skoleelever. Mange skolebibliotekarere i videregående skole jobber systematisk med å kurse elevene i kildekritikk. Gjennom debatter og foredrag legger bibliotekene til rette for meningsutveksling lokalt, og gir rom for ulike stemmer og synspunkter.

Vi tror at en målrettet satsing på å styrke og videreutvikle denne delen av bibliotekenes tilbud må til for å gjøre bibliotekenes bidrag til befolkningens kompetanse på kritisk mediebruk og motstandskraft mot desinformasjon mer effektivt og treffsikkert.

Bedre og likere tilgang til gratis journalistikk og forskning i bibliotekene

Bedre tilgang til journalistikk i bibliotekene er en av Ytringsfrihetskommisjonens anbefalinger (NOU 2022: 9, s. 264).

Da internett kom på begynnelsen av 2000-tallet ble informasjon og kunnskap mer tilgjengelig for folk, det var ikke lenger nødvendig å gå på biblioteket for å slå opp i leksikon eller siste utgave av Norges lover. Samtidig ble mer kompleks kunnskap og ny forskning låst inne bak betalingsmurer, hinsides kommunale bokbudsjetter. Tilgangen til gratis journalistikk og forskning i folkebibliotekene har lenge vært svært begrenset, med store forskjeller mellom store og små kommuner. Innbyggere i

storbyer som Oslo, Stavanger og Bergen har mye bredere tilgang i sine folkebibliotek enn innbyggere i Nordland og Finnmark. De siste årene har imidlertid etableringen av felles avtaler for innkjøp av digitalt innhold via det fylkeskommunale samarbeidet Bibliotek24 og nye krav til åpen forskning skapt muligheter for å få et likere tilbud over hele landet.

Forslag til konkrete tiltak for å styrke tilgangen over hele landet:

- Nasjonal finansiering av tilgang til gratis journalistikk i bibliotekene, for eksempel via A-media, A-tekst, Pressreader og andre avis- og tidsskrifttjenester (NOU 2022:9, s. 264).
- En styrking av Helsebiblioteket
- Tilgang til forskningsplattformen Idunn i alle folkebibliotek

Kompetanseløft for ansatte i folkebibliotek og skolebibliotekarer i vgs

De siste 10-15 årene har tilgangen til digitale kunnskapskilder i bibliotekene vært svært begrenset, og nasjonale føringer på bibliotekfeltet (bibliotekloven og nasjonal bibliotekstrategi) har lagt mer vekt på formidling av litteratur og kultur enn på kunnskap og informasjon. Samtidig har det vokst fram et sterkt ønske i folkebibliotekene om å ta rollen som kunnskapsformidlere tilbake. For å reetablere biblioteket som en aktuell arena for kunnskapsformidling og veiledning må det etableres en ny standard for denne tjenesten i bibliotekene. Hva kan du som innbygger forvente å få hjelp med når du oppsøker ditt lokale bibliotek? Hva får du der som du ikke finner på nett?

Med støtte fra Nasjonalbiblioteket er det de siste årene etablert flere nasjonale prosjekter som har som mål å øke bibliotekansattes kompetanse på å formidle forskningsbasert kunnskap, vurdere digitale kilder og veilede i kritisk mediebruk:

- Formidling av forskningsbasert kunnskap i folkebibliotek (OsloMet i samarbeid med fylkesbibliotekene)
- Kunstig intelligens, kildebevissthet og kritisk mediebruk – et grunnleggende kurs for bibliotekansatte (Tenk/faktisk.no i samarbeid med seks fylkesbibliotek).
- Kunnskapsaktør - kursløyper for å ta et helt nytt grep om bibliotekets rolle som kunnskapsaktør (Formidlingskompetanse i folkebibliotek – et samarbeidsprosjekt mellom alle fylkeskommunene)

Forslag til konkrete tiltak for løfte kompetansen i bibliotekene:

- Etablere en felles standard for veiledningstjenesten i folkebibliotekene
- Utvikle og innføre kompetansekrav og obligatorisk etter- og videreutdanning for veiledningsbibliotekarer

Gjøre tilbudet kjent

For å gjøre bibliotekenes tilbud bedre kjent i befolkningen og øke bruken av bibliotekene som kilder

til informasjon og kunnskap:

- Etablere flere nasjonale tiltak og informasjonspakker som bibliotekene kan tilby i egne lokaler, som for eksempel Jakten på sannheten, en interaktiv utstilling for ungdom, utarbeidet av Tenk/faktisk.no i samarbeid med Bergen offentlige bibliotek, med støtte fra Nasjonalbiblioteket. Mindre og mer transportvennlig utgave og modell for spredning av utstillinga, er under arbeid i et samarbeid mellom bibliotekutvikling Vestland og Tenk.no. Å gjennomføre Jakten på sannheten vil kreve ekstra ressurser i kommunene, og fylkeskommunene til administrasjon og koordinering. Spesielt viktig er det at det settes av tid til kompetanseheving i de kommunale folkebibliotekene.
- Sette i verk Ytringsfrihetskommisjonens anbefaling om “kursing og andre opplæringstiltak som bidrar til å styrke motstandskraften i den voksne delen av befolkningen for eksempel i regi av bibliotekene eller andre samlende og tilgjengelige arenaer” gjennom felles kurs og arrangementsrekker for publikum, med temaer som kildebevissthet, kunstig intelligens, personvern, ytringsfrihet mm. Innbyggere med lave digitale ferdigheter, for eksempel en del eldre, innvandrere og flyktninger, kan ofte nåes via allerede eksisterende lavterskeltilbud som datahjelp og språkkaféer. For å få til en systematisk satsing på dette i folkebibliotekene, trengs det både mer kompetanse, strukturerte opplegg som kan gjennomføres uten for mye forarbeid og dedikerte personalressurser.

Signert:

Anita Munch Kulset, fylkesbiblioteksjef Nordland

Tone Nyseter, fylkesbiblioteksjef Innlandet

Britt Ellingsdalen, fylkesbiblioteksjef Rogaland

Nina Stenbro, fylkesbiblioteksjef Agder

Silje Eggum, fylkesbiblioteksjef Vestfold

Mari Honningdal, konstituert fylkesbiblioteksjef Telemark

Heidi Hovemoen, fylkesbiblioteksjef Akershus, Buskerud og Østfold

Merete Lie, biblioteksjef Deichman

Kilder

Bibliotek24.no. URL: <https://bibliotek24.no/>

Nasjonalbibliotekets kvartalsvise befolkningsundersøkelser. URL:

<https://bibliotekutvikling.no/innsikt/befolkningsundersokelser/>

Morgendagens veileder – sluttrapport med forslag til tiltak (2019). URL:

<https://bibliotekutvikling.no/content/uploads/sites/3/2022/07/Morgendagens-veileder-sluttrapport.pdf>

Formidling av forskningsbasert kunnskap i folkebibliotek. Nasjonalt kompetanseløft, ledet fra OsloMet i samarbeid med fylkeskommunene. URL: <https://uni.oslomet.no/faf/>

Kunstig intelligens, kildebevissthet og kritisk mediebruk – et grunnleggende kurs for bibliotekansatte, Samarbeidsprosjekt med seks fylkesbibliotek og Tenk/faktisk.no. URL:

<https://bibliotekutvikling.no/prosjektbank/prosjekt/kunstig-intelligens-kildebevissthet-og-kritisk-mediebruk-et-grunnkurs-for-bibliotekansatte/>

Jakten på sannheten. Interaktiv utstilling, utarbeidet av Bergen offentlige bibliotek og

Tenk/faktisk.no. URL: [Jakten på sannheten — Bergen Offentlige Bibliotek \(bergenbibliotek.no\)](https://bergenbibliotek.no/jakten-pa-sannheten)